

НАША СЛУЖБА ЗАБЕЗПЕЧУЄ ФІТОСАНІТАРНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ І СПРИЯЄ ВИКОНАННЮ ДЕРЖАВОЮ МІЖНАРОДНИХ УГОД ЩОДО КАРАНТИНУ І ЗАХИСТУ РОСЛИН

*Закономірно, що вітчизняні сільгоспвиробники останнім часом
все частіше знаходять ринки збуту для своєї продукції*

В. РОМАНЧЕНКО,
директор
департаменту фітосанітарної безпеки
А. ЧЕЛОМБІТКО,
заступник директора департаменту,
начальник управління карантину рослин
О. БАШИНСЬКА,
завідувач сектору фітосанітарного
контролю та аналізу ризиків
Державна ветеринарна
та фітосанітарна служба України

Фітосанітарна безпека будь-якої держави - це захищеність її території від ризиків, які виникають в разі проникнення, розповсюдження та масового розмноження шкідливих організмів. Тому-то в основу діяльності Держветфітослужби України становно карантину рослин входять:

- * охорона території держави від занесення карантинних організмів;
- * виявлення, локалізація та їх ліквідація;
- * запобігання проникненню карантинних організмів з карантинної зони в регіони України, де вони відсутні;
- * державний контроль за дотриманням карантинного режиму й проведенням заходів з карантину рослин при вирощуванні, заготівлі, вивезенні, ввезенні, транспортуванні, зберіганні, переробці, реалізації та використанні об'єктів регулювання.

Україно-китайська зустріч з питань фітосанітарної перевірки української сої та ячменю (серпень 2013 року)

Одне слово, стратегічне завдання Держветфітослужби України в сфері карантину рослин - забезпечувати фітосанітарну безпеку держави, а також виконувати міжнародні зобов'язання стосовно карантину рослин. Контролює і керує своїми територіальними органами департамент фітосанітарної безпеки, який входить до загальної структури Держветфітослужби України.

Безперечно, створення єдиних обласних структур, котрі займаються фітосанітарним контролем і захистом рослин, поліпшує фітосанітарний стан території України, позитивно впливає на експортні можливості нашої держави. Адже вони запобігають проникненню і розповсюдженню на теренах нашої країни карантинних організмів, локалізують і ліквідовують їх вогнища, що становлять потенційну небезпеку, формують системи управління фітосанітарними ризиками (загрозами), запроваджують карантинні зони та карантинний режим.

Аби унеможливити завезення в Україну з інших держав регульованих шкідливих організмів, у місцях пропуску на державному кордоні країни створені пункти карантину рослин, де й здійснюється фітосанітарний контроль імпортованих, експортних, реекспортних і транзитних об'єктів регулювання. Загалом, в Україні сьогодні функціонує понад 180 пунктів карантину рослин на кордоні.

На них фітосанітарні інспектори оглядають різноманітні імпортовані та вітчизняні вантажі - зерно та продукти його переробки, свіжі овочі й фрукти, садивний і насінний матеріал, зрізи квітів тощо. Так, за 9 місяців 2013 року при ввезенні на територію України імпортованих об'єктів регулювання фахівці Держветфітослужби України провели фітосанітарний контроль понад 133 млн. штук зрізів квітів, майже 76 млн. - саджанців, близько 700 тис. тонн овочів і фруктів.

Під час контролю імпортованих вантажів досить часто виникають ситуації, коли необхідно застосовувати радикальні фітосанітарні заходи проти проникнення карантинних організмів до України, зокрема вилучення,

Фітосанітарний інспектор Державної фітосанітарної інспекції Дніпропетровської області Пономаренко Р.Г. проводить фітосанітарний контроль багажу та ручної поклажі пасажирів в аеропорту

знищення чи повернення вантажів. Торік, за 9 місяців на пунктах карантину рослин державного кордону України вилучили та знищили 1400 шт. зрізів квітів, 3750 - саджанців декоративних і горшкових культур, повернули 376 зрізів квітів і 26,4 тис. одиниць садивного матеріалу.

Щороку при інспектуванні імпортованих об'єктів регулювання в Україні фахівці виявляють понад 200 видів шкідливих організмів рослин, з яких, зазвичай, 15-25 видів - карантинні для нашої держави. З року в рік видовий склад цих карантинних організмів децю відрізняється. Наприклад, у 2013 році часто виявляли середземноморську плодову муху, південноамериканську томатну міль, західний квітковий трипс, амброзії полинолисту, сорго алепське, ценхрус довгоголковий.

Держветфітослужба України постійно тримає під контролем ситуацію щодо недопущення занесення та розповсюдження карантинних організмів на території нашої країни. Тому при ввезенні імпортованих фруктів, овочів та іншої рослинної продукції інспектори з карантину рослин ретельно перевіряють кожну партію, відбирають зразки для проведення фітосанітарної експертизи. Лише після отримання її висновків і підтвердження відсутності карантинних організмів імпортовану рослинну продукцію дозволяється використовувати на території України.

У разі виявлення серйозних невідповідностей в імпортованих вантажах заявленим фітосанітарним вимогам відповідно до положень МККЗР і Міжнародного стандарту з фітосанітарних заходів, країні-імпортеру надсилається нотифікаційне повідомлення. Воно призначається для з'ясування причин цих розбіжностей та вжиття заходів, аби такі випадки не повторювалися.

Приміром, за три квартали 2013 року спеціалісти державних фітосанітарних інспекцій підготували 102 нотифікаційні повідомлення й направили їх для реагування до 21 країни. Коли ж проаналізувати, з яких держав надходить рослинна продукція, в котрій найчастіше фіксують карантинні організми, то впродовж 2012 - 2013 років найбільше заражених вантажів потрапило з Молдови, Росії, Туреччини, Індії, Нідерландів, Панами, Єгипту, Казахстану, Польщі та Німеччини.

Якщо переглянути показники виробництва та реалізації основних сільськогосподарських культур за останні роки, то можна помітити, що Україна поступово з країни-імпортера перетворюється в потужного експортера. Так, згідно статистики, в 1996 році фахівці з карантину рослин проінспектували на експорт близько

Фітосанітарний інспектор Державної фітосанітарної інспекції Івано-Франківської області Синюк І.Б. спільно із завідувачем відділу фітосанітарного аналізу Левицькою О.Т. проводять обстеження на виявлення амброзії полинолистої та ідентифікацію рослин

Головний спеціаліст відділу дозвільної системи Державної фітосанітарної інспекції Полтавської області Кривко М.О. обстежує квіти гербери в господарстві закритого ґрунту

3 млн. тонн зернових, а в 2012-му цей показник становив уже майже 27 млн. тонн. Отже, за останні 16 років обсяги вивезення за кордон зернових та інших рослин збільшилися в 10 разів. Відповідно зросла й відповідальність Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України за дотримання вимог щодо сертифікації рослинної продукції при експорті. До неї, зокрема, входить інформація стосовно фітосанітарного стану території України, оцінка за цим критерієм сільськогосподарських угідь і продукції, а також виконання фітосанітарних вимог країнами-імпортерами.

З метою виявлення, локалізації і ліквідації регульованих шкідливих організмів, запобігання проникненню у вільні від них зони на території України та реалізації державного контролю за дотриманням карантинного режиму, державні фітосанітарні інспектори постійно відстежують фітосанітарний стан теренів нашої держави. Щороку вони роблять контрольні обстеження сільськогосподарських і лісових угідь, місць зберігання і переробки рослин та рослинної продукції, пунктів карантину рослин і прилеглої до них території.

Як правило, результатами таких обстежень стає виявлення нових вогнищ карантинних організмів, а відтак і запровадження карантинних режимів на певних територіях, установлення відсутності на раніше заражених місцевостях карантинних організмів, що є підставою для скасування карантинних режимів, запроваджених у попередні роки.

Так, у 2012-2013 роках були виявлені нові вогнища американського білого метелика, золотистої картопляної нематоди, західного кукурудзяного жука, амброзії полинолистої, шарки слив, раку картоплі, бактеріального опіку плодових дерев, пасма льону, ризоманії цукрового буряка, західного квіткового трипса, сорго алепського та південноамериканської томатної молі. Водночас, за результатами моніторингу, скасовані карантинні режими в деяких областях щодо картопляної молі, раку картоплі, шарки слив, ризоманії цукрового буряка, амброзії полинолистої, гірчака рожевого, пасльону колючого, повитиці польової.

Невід'ємною частиною зусиль фахівців фітосанітарної служби виступає поширення знань про карантинні організми серед фермерів, підприємців і звичайних громадян. Наприклад, протягом першого півріччя 2013 року спеціалісти державних фітосанітарних інспекцій та фахівці державних фітосанітарних лабораторій АР Крим та областей видали 6,8 тис. буклетів і листівок, 1,5 тис. брошур та 474 плакатів стосовно карантинних організмів. Наші спеціалісти підготували й

Привертимо увагу

провели 10,6 тис. бесід і зустрічей, 458 нарад та семінарів, майже 200 передач з питань карантину рослин на радіо й телебаченні, надрукували в періодичних виданнях 476 науково-виробничих статей.

Встановлення фітосанітарного стану як на території країни, так і вантажів з об'єктами регулювання не можливе без фітосанітарної експертизи. На підставі її висновку державний інспектор визначає фітосанітарний стан вантажу чи території і приймає рішення про застосування певних заходів, а також видає відповідні документи. Фітосанітарна експертиза об'єктів регулювання проводиться для виявлення або ідентифікації регульованих шкідливих організмів.

Сьогодні в Україні експертизу проводять Центральна фітосанітарна лабораторія й однопрофільні структури областей та АР Крим. Основне завдання їх - встановлення фітосанітарного стану об'єктів регулювання, що імпортуються, експортуються, реекспортуються та перевозяться в межах України або транзитом через її територію, кваліфіковане й своєчасне виявлення шкідливих організмів і надання фахових консультацій щодо карантину й захисту рослин.

Результатами проведення фітосанітарної експертизи завжди є виявлення в імпортних і вітчизняних об'єктах регулювання небезпечних карантинних організмів - як відсутніх, так і обмежено поширених на території країни. Приміром, за 9 місяців минулого року під час проведення фітосанітарної експертизи в імпортних об'єктах регулювання виявлено 5 видів (у 33 випадках) карантинних організмів, відсутніх на території України, 4 види (у 69 випадках) обмежено-поширених на теренах нашої держави. А у вітчизняних об'єктах регулювання - 1 вид (у 42 випадках) карантинних організмів, який не зустрічається на території України й 16 видів (у 47,2 тис. випадків) - обмежено-поширених у нас.

Усі фітосанітарні лабораторії нашої служби мають сучасні приміщення, достатньою мірою забезпечені всім необхідним для ентомологічних, мікологічних, бактеріологічних, вірусологічних, фітогельмінтологічних і гербологічних аналізів. А ще вони оснащені новітнім устаткуванням - мікроскопами з високою оптичною роздільною здатністю, приладами для проведення експертизи імунно-ферментним методом ELISA і за допомогою полімеразно-ланцюгової реакції (ПЛР). Це дає змогу якісно, кваліфіковано та своєчасно виявляти, локалізувати та ліквідувати регульовані шкідливі організми.

Нині триває будівництво нового приміщення Центральної фітосанітарної лабораторії. Уведення її в дію допоможе вирішити низку важливих завдань - посилити

Начальник управління державного нагляду Державної фітосанітарної інспекції АР Крим Полетаєв О.М. дає інтер'ю журналістам з ТРА "Крим" про методи боротьби з амброзією полинолистою

аналітичну та діагностичну спроможність існуючої лабораторії, оснастити її сучасним устаткуванням, підвищити професійний рівень спеціалістів, провести міжнародну сертифікацію відповідно до світових вимог. Це потрібно для визнання її серед карантинних лабораторій ЄС і прийняття системи професійних перевірок і тестів у рамках вимог МККЗР та ЄОКЗР.

Звичайно, виконання поставлених перед Держветфітослужбою України завдань у сфері карантину рослин неможливе без тісних зв'язків і співпраці з міжнародними організаціями. Тим більше, що Україна є членом Європейської і Середземноморської організації з карантину та захисту рослин (ЄОКЗР) від січня 1994 року. Сьогодні до її складу входять 50 країн Європи та Середземноморського регіону, зокрема й країни ЄС.

З моменту вступу до ЄОКЗР Україна бере активну участь в її діяльності й керується директивними документами, які розробляє і надсилає національним службам з карантину та захисту рослин країн-членів Секретаріату ЄОКЗР. Від 2006 року наша країна - член Міжнародної конвенції про карантин і захист рослин (МККЗР). А взагалі, учасниками МККЗР сьогодні є 177 країн світу. Тому розробка, формування і застосування карантинних заходів з метою захисту території України від проникнення та поширення небезпечних шкідливих організмів відбувається згідно до міжнародних стандартів з фітосанітарних заходів МККЗР, Директив Ради ЄС і стандартів ЄОКЗР.

Варто наголосити, що міжнародна співпраця України з національними службами карантину та захисту рослин різних країн у сфері фітосанітарії в умовах зростання експорту рослин і їх продукції сприяє розв'язанню багатьох нагальних проблем і більш ефективної реалізації карантинних заходів, спрямованих на недопущення завезення і розповсюдження регульованих шкідливих та інших небезпечних організмів на територіях країн. А укладання міжнародних двосторонніх угод про співпрацю в галузі карантину та захисту рослин дає можливість звести до мінімуму ризик взаємного завезення шкідливих для рослин і рослинницької продукції організмів.

Щоби досягти взаємодії при координації державних заходів з карантину та захисту рослин під час імпорту, експорту й транзиту, а також для подальшого розвитку торговельних відносин між Україною та іншими державами, укладено 19 міжнародних двосторонніх угод про співпрацю щодо карантину та захисту рослин. З понад 20-ма країнами такі угоди знаходяться на стадії опрацювання.

Спеціаліст ДУ "Центральна фітосанітарна лабораторія" Вовкотруб О.В. проводить вірусологічний аналіз

В останні роки Україна все частіше шукає і знаходить нові ринки збуту для своєї сільськогосподарської продукції. Зокрема, торік було підписано угоду з Китайською Народною Республікою про поставки до Піднебесної української кукурудзи. **Спираючись на положення даної угоди, територіальні органи Держветфітослужби України інспектують елеваторні потужності, з яких планується експорт вітчизняної кукурудзи до КНР. Фахівці дуже відповідально підходять до реалізації умов угоди, оскільки розуміють, що це імідж нашої держави і, звичайно ж, дуже цінні партнерські відносини в міжнародній торгівлі.** Першу партію качанистої експортувала до КНР у серпні минулого року Державна продовольчо-зернова корпорація України. Претензій стосовно фітосанітарного стану та якості української продукції не виникало.

Торік, наприкінці літа, китайські фахівці перевіряли системи контролю державних органів нагляду в агропромисловому комплексі, карантину та захисту рослин при вирощуванні, зберіганні й заготівлі української сої та ячменю, а також вивчався їх фітосанітарний стан. **Апробації проводили в Кіровоградській, Полтавській та Одеській областях. У цілому, китайські експерти задоволені роботою контролюючих органів і фітосанітарним станом сої та ячменю в Україні.**

За результатами згаданого моніторингу складено проекти протоколів фітосанітарних та інспекційних вимог при експорті ячменю і сої з України до КНР. Підписання протоколів відкриває нові можливості для реалізації китайсько-українських інвестиційних проектів у сільському господарстві України, збільшення вітчизняної аграрної продукції в загальному товарообігу з КНР, зокрема експорт у безпечний спосіб української сої і ячменю, що позитивно вплине на економіку нашої країни.

У вересні 2012 року для наближення вітчизняного фітосанітарного законодавства до європейського в Україні офіційно започатковано проект Twinning "Надання допомоги Україні в наближенні законодавства у сфері фітосанітарії та адміністративних засад у відповідності до європейських стандартів". По завершенню строку дії проекту Twinning Україна отримає ряд позитивних результатів. Зокрема, наблизить національне законодавства до європейських стандартів, краще підготує українських спеціалістів щодо системи контролю здоров'я рослин, вдосконалить мережу фітосанітарних лабораторій, розбудує можливості регіональних і прикордонних пунктів карантину рослин.

Зі вступом України до СОТ наша держава вийшла на новий рівень взаємовідносин зі світовою спільнотою. Для Держветфітослужби України це означає обов'язкове дотримання основних принципів Угоди СОТ про застосування санітарних і фітосанітарних заходів. **У зв'язку з цим підвищилися вимоги до рівня роботи фітосанітарних інспекцій, у тому числі й до оволодіння спеціалістами іноземною мовою та різноманітними сучасними методами ідентифікації карантинних шкідливих організмів, затверджених міжнародними стандартами.**

Тому, передусім, украї потрібне відповідне матеріально-технічне забезпечення територіальних органів Держветфітослужби України, створення національного комп'ютерного банку даних і програм аналізу природно-кліматичних, географічних та інших чинників у первинних ареалах походження адвентивних видів, проведення аналізу фітосанітарного ризику від занесення та розповсюдження нових шкідливих організмів і розробка відповідних фітосанітарних заходів.

Крім того, важливе значення має підвищення кваліфікації державних фітосанітарних інспекторів, а також стажування спеціалістів фітосанітарних лабораторій як в Україні, так і за кордоном, удосконалення існуючої нормативної бази та розробка нових законодавчих актів, розпоряджень і наказів стосовно карантину й захисту рослин. Усе це, безперечно, сприятиме належній охороні території країни від занесення чи самостійного проникнення карантинних організмів, їх виявленню, локалізації і ліквідації. Інакше кажучи, гарантуватиме фітосанітарну безпеку України.

Вітаємо!

Мерехтливими грудневими світанками, коли у видолках хвилями плывуть срібні морози й цвітуть зимові тихі небеса, молодо й сонячно примчав 55 день народження до людини многотрудної долі й щирого серця, директора ДП ДАК "Хліб України" "Володимир-Волинський комбінат хлібопродуктів"

Володимира Івановича Тишкуна.

У дружньому колі гості віддавали імениннику належне за його щире серце, людяність і порядність, що на складних стежках-дорогах не схилив голову в солодкому чиношануванні, давав раду собі й людям, вів їх життям як підказував йому здоровий селянський глузд.

Міцно згуртований колектив Володимир-Волинського комбінату хлібопродуктів і найкращий у Європі журнал "Зерно і хліб" теж приєднуються до теплих побажань, віншують іменинника з новим життєвим перевалом. Здоровимо Вас, Володимире Івановичу, жовто-гарячими диво-медами на вишитих волинськими гаптувальницями рушниках. Зичимо здоров'я міцного, довголіття щасливого й піднесення духовного.

Нехай весна нуртує на душі в будні й свята, коли виспівують солов'ї і гудуть заметілі. Щоби оберегом Вам від бід і печалей на довгі роки була щира земна любов ближніх, міцна душевна рівновага й тугий пшеничний колос. Вершіть, Володимире Івановичу, й надалі гідні Вашого розуму справи.

*Вже срібні нитки заплелися у чуб,
Вже діти дорослі й онуки ростуть,
А серце таке молоде ще і досі.
І руки спочинку ніяк не знайдуть.*